

KASBDA ALLERGIK KASALLIKLARNING KELIB CHIQISHI

ПРОИСХОЖДЕНИЕ АЛЛЕРГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОСТИ

OCCUPATIONAL ORIGIN OF ALLERGIC DISEASES

Xakimova Ro'zixon Mo'yudinjon qizi

Paxtaobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi tehnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: *ushbu maqolada allergiya va uning kasalliklarini kelib chiqishi, turlari va sabablari hamda turli davlatlarda ushbu kasalliklarning necha foizda tarqalganligi va kasalliklar turlari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Turli kasb egalarida ham tarqaladigan kasb allergiyalari haqida ma'lumotlar keltirilgan.*

Аннотация: *в данной статье представлена информация о происхождении, видах и причинах аллергии и ее заболеваний, а также о распространенности этих заболеваний в разных странах и видах заболеваний. Представлены сведения о профессиональных аллергиях, которые распространены среди представителей разных профессий.*

Abstract: *This article provides information on the origin, types and causes of allergies and their diseases, as well as the prevalence of these diseases in different countries and the types of diseases. Information is also provided about occupational allergies, which are also common in various professions.*

Kalit so'zlar: *Allergiya, pediatr, kasb kasalliklari, dermatit, ekzema.*

Ключевые слова: *Аллергия, педиатр, профессиональные заболевания, дерматит, экзема.*

Keywords: *Allergy, pediatrician, occupational diseases, dermatitis, eczema.*

Yer shari aholisining 10% ga yaqini allergik kasalliklardan aziyat chekadi. "Allergiya" termini 1906-yilda Venalik pediatr Klemens Fon Pirke tomonidan kiritilgan. Uning aniqlashicha ba'zi bir odamlarda kuzatilayotgan simptomlar atrof-muhitdagi ma'lum bir moddalar (allergenlar) tomonidan (chang, o'simliklar changi yoki ba'zi ovqatlar) chaqirilgan. Ko'p yillar davomida o'ta sezuvchanlik funksiyasining buzilishi natijasida kelib chiqadi deb hisoblangan, lekin shu narsa ma'lum bo'ldiki, turli xil kimyoviy moddalar ishtirokidagi ko'pgina mexanizmlar "Allergiya" deb nomlangan bir talay simptomlarni chaqiradi.

Allergiya - yunoncha "allos" begona va "ergo" - ta'sir so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, u organizmning begona, yot moddalarga o'zgacha ta'sir qilish qobiliyatini anglatadi. **Allergiya** – bu tashqi va ichki ta'sirlantiruvchilarga organizmning xususiy to'qimasining jarohatlanishi bilan kechuvchi immunreaksiya. Organizmni sensibilizatsiya (yuqori sezuvchanlik) qiluvchi va allergiya chaqiruvchi qo'zg'atuvchi allergen deyiladi [1].

Allergik rinit dunyo bo'yicha keng tarqalgan bo'lib, hozirgi ushbu kasallikdan aholining 30% - 50% aziyat chekmoqda. Ushbu patologiyaning rivojlanishida tibbiy-biologik va sanitargigienik omillarning ta'siri bilan bir qatorda atrof muhit omillarining ta'siri ham muhim o'rin tutadi. Atmosfera havosining ifloslanishi allergik rinitning kelib rivojlanishiga va qaytalanishiga sabab bo'lishi olimlarning tadqiqot ishlari natijalari bo'yicha tasdiqlanmoqda [2,3]. JSST ning ma'lumotlariga ko'ra allergik kasalliklar yer yuzi aholisining 30 foizini tashkil qilishi va turli mamlakatlarda kasallanish darajasi bir-biridan ancha farq qilishi aniqlangan. Allergik kasalliklar o'sma kasalligiga nisbatan 30 marta, revmatizmga nisbatan 2000 marta ko'p tarqalgan [4]. Nafas yo'llarining allergik kasalliklari tarqalishiga iqlimning o'ziga xos xususiyati va geografik sharoitlar ta'sir ko'rsatadi. Masalan, Shimoliy Amerika eskimoslari orasida bronxial astma juda kam hollarda bitta-ikkita aniqlangan bo'lsa, bir vaqtning o'zida AQSh da katta yoshdagi aholining 5 foizi bu kasalik bilan azoblanadilar.

Allergik kelib chiqadigan kasbiy kasallanish darajasi statistik hisobot ma'lumotlari [8] va Ufa kasbiy tibbiyot va inson ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti tomonidan 2000 yildan boshlab taqdim etilgan. 2021 yil Kasbiy kasallik diagnostikasi farmoyishiga muvofiq belgilandi 2012 yil 27 apreldagi N 417n "Kasbiy kasalliklar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida" [9]. Allergik kasbiy kasalliklar ro'yxatiga quyidagilar kiradi: L20-L30 - dermatit, ekzema; L50-L54 - o'rtiker, eritema; J30 - allergik rinit; J45 - bronxial astma; J67 - ekzogen allergik alveolit; T78.3 - Quincke shishi.

Natijalar Ma'lumki, allergiya, immunobiologik hodisa sifatida, nihoyatda inson populyatsiyasida keng tarqalgan. Allergik kasalliklar har qanday etiologiyaning namoyon bo'lishi insonning individual sezgirligining namoyon bo'lishi hisoblanadi, ammo tananing genetik jihatdan aniqlangan allergik moyilligini amalga oshirish atrof-muhit omillarining ta'siriga bog'liq bo'lib, ular orasida sanoat moddalari muhim ulushga ega [5].

So'nggi yillarda butun Rossiya Federatsiyasida va rivojlangan neft-kimyosanoatiga ega bo'lgan o'rganilayotgan mintaqada kasbiy kasallanish darajasining pasayishi kuzatildi.

Allergik morbiditning tuzilishi asosan ifodalanadi og'ir bronxial astma - klinik ko'rinish bosqichi. Ishchi tanasining klinik reaksiyasi shakli, uning lokalizatsiyasi va maqsadli organga zarar etkazish darajasi, qoida tariqasida, allergenning kirish yo'liga bog'liq. Shunday qilib, asosan, ish joyining havosida allergenlar mavjudligidan kelib chiqadigan nafas olish yo'li allergik rivojlanishini o'z ichiga oladi.

Asosida to'qimalarning immunreaksiyasi natijasida jarohatlanishi yotuvchi kasalliklar allergik kasalliklar deyiladi. Endogen allergenlar organizmning o'zida hosil bo'ladi va autoallergenlar deyiladi.

Patogenezida autoallergenlarga nisbatan allergik reaksiya yotuvchi kasalliklar autoimmun (autoagressiv, autoallergik) kasalliklar deyiladi. Allergik reaksiyalarning sekin va tez kechuvchi turlari farqlanadi.

Tez kechuvchi allergik reaksiya turi allergen ta'siridan 15-20 minutdan so'ng rivojlanadi. Bu guruhga kiruvchi ko'p uchrovchi kasalliklar quyidagilar: Ekzema, neyrodermit, eshakemi. Terining sekin rivojlanuvchi allergiya chaqiruvchi moddalar bilan aloqasi natijasida kelib chiqadi.

Allergik dermatitda terining shikastlanishi allergen bilan kontakt natijasida kelib chiqadi va umumiylashgan xarakterga ega bo'lishi mumkin. Klinik jihatdan bu turli xil toshmalar: papula, vezikula kabi namoyon bo'ladi.

Allergik dermatitning o'ziga xos formasi bo'lib fotodermatit hisoblanadi. Bu dermatit asosida ultrabinafsha nurlar ishtirokidagi fotoallergik reaksiya yotadi.

XULOSA

xulosa qilib shuni aytish mumkinki hozirgi kunda ekalogiyaning tobora murakkablashib borishi, yashash tarzimizning buzilishi hamda ishlash muhitimizning o'zgarishi natijasida ko'plab kasbga oid bo'lgan kasalliklar kelib chiqib boshladi. Kasalliklarni oldini olish uchun O'tkir va urunkali kasalliklarni vaqtida davolash, gigena qoidalarga rioya qilish, ishlash joylarini tozalash hamda joylarimizni ozoda tutish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Назаров О.А., Назаров Ж.А., Низомов Қ.Ф., Ўқув қўлланма //Клиник аллергология / Тошкент 2015 198 б.
2. Katoh T, Satoh M Environment and immunity-Allergies and autoimmune diseases from epidemiological perspective. Nihon Eiseigaku Zasshi 2020;75(0). DOI: 10.1265/jjh.20005. PMID: 33148926
3. Gushchin I.S. Allergiya - pozdnij produkt evolyucii immunnoj sistemy [Allergy is a late product of the evolution of the immune system]. Immunologiya 2019; 40 (2): 43-57. DOI: 10.24411/0206-4952-2019-12007.
4. Babanov S.A., Bajkova A.G. Osobennosti immunologicheskogo profilya pri razlichnyh fenotipah professional'noj bronhial'noj astmy [Allergy is a late product of the evolution of the immune system]. Terapevt 2021; (7); 19- 26.
5. Дранник Г.Н. Клиническая иммунология и аллергология М., ООО «Медицинское информационное агенство», 2013, с.392